Sinkovits Péter: Májusi aukciók Budapesten

A Műgyűjtők Galériája volt a legfürgébb, elsőként indult május 7-én a József Attila Gimnázium dísztermében rendezett aukciójával. Kínálata most is, mint máskor, zömében a XX. századi klasszikus modernekből, az avantgárd második vonalának képviselőiből állt, amelyet jól egészítettek ki a XIX. századi klasszikusok és néhány régi mester munkái. Figyelemre méltó a törekvés is, hogy a régi festmények mellett időnként megpróbálkoznak a kortársak aukcionálásával is, noha a kortársak alatt többnyire a nem rég elhunyt mestereket kell érteni. Így került elő Barcsay Jenő mellett Klie Zoltán, Róna Klára, Tóth Menyhért, de a téli árverésen a mai középgenerációs El Kazovszkij és Nagy Gábor egy-egy képe is felbukkan. Az aukció sztárjai azonban továbbra is a kifogyhatatlan Scheiber-, Kádár-, Schönberger-képek. Ezek dömpingje biztos sikert jelent felkínálóiknak.

Az aukciók figyelemre méltó szakmai tanulságokat is hordoznak, elsősorban az avantgárd második vonalának átértékelésére gondolok, hiszen az ismeretlenségből olyan művészek munkái bukkannak fel, akik művészettörténeti alapkönyvekben nem szerepelnek, mégis egy-egy kiváló festményük, amelyekért a kikiáltási ár tízszeresét is megfizették, tovább árnyalhatná a közelmúltunk művészetéről kialakított képet.

Bán András: Hang lehalkul, mozgás lelassul... Új szerzemények a Magyar Nemzeti Galériában, 1885—1992

A magyar művészet századai a múzeumi gyűjtés tükrében (Új szerzemények a Magyar Nemzeti Galériában, 1885—1992): ezen cím alatt közel félezer tárgyat helyeztek közszemlére a tavasz folyamán a Budavári Palota földszinti teremsorában. A válogatás a múzeum nyolcéves gyűjteménygyarapításának egytized részét tudta közönség elé vinni. A festmények, szobrok, grafikák, érmék, plakátok, kőemlékek, adattári dokumentumok alkalmi bemutatása érdekessé válhat, ha ezáltal a nagyközönség is, a szakma is betekinthet a kevéssé látványos múzeumi aprómunka gyakorlatába, s ha a beszerzések kijelölik a műértelmezések — kiállításokban, tanulmányokban, albumokban testet öltő — változásait.

Érdekessé válhat, ámde a mostani Új szerzemények... bemutató kapcsán úgy tűnik, kevéssé tisztázott, mi végből jött létre maga a kiállítás. A tárlatot nem kísérte tudományos katalógus, csupán szűkszavú műtárgyjegyzék. E vékony füzet mérsékelten informatív előszava megfogalmaz valamennyit a gyűjteménygyarapítás elveiből és „kalandjaiból". Ezen túl azonban sem a szakmának, sem a nagyközönségnek nem kínált további eligazítást a galéria. Itt lett volna az alkalom áttekinteni az amúgy évek óta elég rejtőzködő életet élő intézmény házon belüli bel- és külföldi kiállításait, működésbeli változásait, tudományos, műbírálati és műtárgyvédelmi tevékenységét, közönségkapcsolatait. Ez is elmaradt. Akárcsak egy alkalmatos szakmai összejövetel az értékelés, a perspektívák vázolása végett.

Vélhető, nem pillanatnyi személyi bizonytalanságot takar a tétovaság. Kétségtelen, a kulturális kormányzat — talán aránytalanul — jelentős súlyt helyez a

ÚJ MŰVÉSZET
ART TODAY 93/9 SZEPTEMBER

H. Michaux rajza

nemzeti intézmények vezetőinek lecserélésére, és törekvésük épp a Nemzeti Galériánál eleddig (1993. májusi állapot) eredménytelen maradt.

Romváry Ferenc: Csontváryról objektíven

Lesz-e Csontváry-kiállítás külföldön?

Csontváry életében négy kiállítást rendezett — másodjára mindjárt Párizsban, az ötödiket, a berlinit is előkészítette, katalógust is nyomatott, de mint írja, „a terv a vállalkozó hűtlensége miatt abbamaradt" — 1905-ben, 1907-ben, 1908-ban és 1910-ben. Majd 1930-ban, 1936-ban és 1946-ban Budapesten rendeztek kiállítást műveiből. A nagy esély a világ meghódítására mégiscsak 1948-ban, Párizsban adódott, adódhatott volna. 1958-ban Brüsszelben újabb siker, a rendezők fő helyen állították ki, de ez sem volt elég a hazai ellenállás megtöréséhez.

A további történet aztán teli van fiaskóval, kilátástalannak tűnő harccal. Elkeseredett küzdelem folyt a képek megmentéséért, egyáltalán puszta fennmaradásukért. Ugyanakkor a szakma kiválóságai — sokszor szakmai kiválóságok ellenében — hitet tettek Csontváry mellett. 1964-ben megjelent a Fülep-tanítvány Németh Lajos első könyve, majd 1970-ben nagymonográfiája. 1963-ban Székesfehérvárott Kovács Péter és Kovalovszky Márta egy állandó Csontváry Múzeum igényével megrendezték az átütő sikerű Csontváry-kiállítást. A politika is kisajátította ekkor már Csontváry népszerűségét, előbb Belgrád, majd fehérvári kitérővel a Szépművészeti Múzeum következett. Szakmai szempontok mellőzése jellemezte e két rögtönzött, politikai döntéssel kikényszerített tárlatot. A restaurátorok tiltakozását figyelmen kívül hagyva, kapkodva kellett kiállítható állapotba hozni a képeket. Nem számított, milyen áron, mindenáron. Mármint a festmények állagát veszélyeztető áron. Közben folytak a perek, rosszul restaurált képek, a Párizsból hazatért képek súlyos károsodása és a képek a tulajdonosnak vissza nem szolgáltatása kapcsán. Gerlóczynak az időközben megkerült grafikákért is perlekednie kellett még a hatvanas években is. S akkor következett be az a sajnálatos esemény, ami a pszichopatológia, egyúttal a kriminológia tárgykörébe tartozik. Egy labilis idegzetű takarítónő bicskával több Csontváry-képet súlyosan megrongált. De már Székesfehérvárott is kísértett ennek árnya, egy neves szakmabéli a rendezés során pszichés zavarában nekiugrott az egyik képnek. Labilis lelkialkatú egyének úgymond nem tudják elviselni a remekművek kétségtelen karizmatikus sugárzását. Pillanatnyi kihagyásuk, a művel való azonosulás kórós szerepvesztése olykor agrasszivitásba csap át és az alkotás megsemmisítésére irányul. Jól ismertek a Mona Lisával, a Mózessel, az Éjjeli őrjárattal kapcsolatos megújuló merényletkísérletek.

Lóska Lajos: A nyolcvanas évek művészete — Fehérvárról nézve

Hogyan is fest tehát az 1980-as évek képzőművészete Székesfehérvárról nézve? A kollekció gyakorlatilag a hatvanas évek második felében pályára került avantgárd művészek nyolcvanas években készült műveivel kezdődik, sőt a római iskolásként debütáló Vilt Tibor Kronoszával (1982) bemutatja az emigrációba kényszerültek — Lakner László, Megyik János, Tót Endre — alkotásait, továbbá Deim Pál, Maurer Dóra, Keserű Ilona festményeit, Csiky Tibor minimal artos és Jovánovics György egyszerre festői és szerkezetes gipszplasztikáit. Ezen alkotók tevékenységét nem befolyásolta az újfestészet színéhsége, expresszivitása, esetleg múltidézése, és ugyanezt mondhatjuk el Hencze Tamás képeiről is. Más a helyzet viszont Bak Imre Hommage a Giorgio de Chiricójával és Nádler István A dolgok állása című művével. Alkotóik pályája is a hatvanas évek második felétől bontakozik ki, csakhogy festői nyelvüket stilárisan és tartalmilag is megváltoztatta a new wave...

Felvonultatja továbbá az ettől eltérő szemléletű alkotók munkáit: többek között fe Lugossy László Sámánszékét és Bukta Imre Gyöngytyúkot etető férfijét. E két mű, illetve El Kazovszkij térberendezése dokumentálja, hogy kiemelt szerepe volt ebben az időszakban az installációnak is. A stiláris sokféleséget demonstrálja a falfirkagraffiti stílusban dolgozó művészek, Szabados, Méhes-Vető, vagy éppen az 1983-tól festeni kezdő Wahorn András munkájának a bemutatása, míg a fotólátás, a konceptualizmus jellemzi Károlyi Zsigmond, Lengyel András vagy Gémes Péter kompozícióit.

Az évtized végére azután a helyzet megváltozott: még a legújfestőibb újfestőknél is felváltotta a színéhséget a színcsömör, a kompozíciók keményebbek lettek, az emóciók helyett ismét az intellektualizmus került előtérbe.

Néray Katalin: Alvó maci az 5-ös számon. Kelemen Károlyról

Kelemen megszállottan keresi a festészet Kodály-módszerét, azt a festői nyelvet, amely egyezményes jelként működhet. A művészettörténet kliséit, vagy, elegánsabb szóval, toposzait használja, hogy kiváltsa vele a megértés illúzióját és elfedje a jelentés lényegét. De létezik-e egyáltalán lényeg? Kelemen a labdaszedő pozíciójából szemléli kívülről a jelenetet, és szeretné magát az egésztől elhatárolni. De a színek már 1987-ben fellázadtak az ellen az eljárás ellen (Lázadó festékek), és felmerült a gyanú, hogy a művész személyiségén átszűrt, átfolyatott kultúrhistória mégsem lehet teljesen személytelen. Természetesen nem olyan következtetésekre gondolunk, mint arra, hogy a művésznek szomorú gyermekkora volt, nem volt játékmackója (a teddy-bear a nyolcvanas években megjelent a német Dieter Kriegnél is életnagyságban). Szerepe Kelemen számára nem több, mint Milan Knizaknak a kerti törpe, Jeff Koonsnak a malac. Legfeljebb azt mondhatjuk, hogy ez egy tipikus középeurópai teddy, nem Walt Disney figurája, inkább a tévé maci rokona.

Kelemen teddy-programja új fázisba érkezik azokkal a remélhetően mihamarabb megvalósítandó plasztikákkal, amelyek a banális tartalom és a pompázatos kivitel, drága anyag újabb egymásra találását ígérik.

András Edit: A felkiáltójel-szegtől a kérdőjel-srófig. Angol szobrászati kiállítások Budapesten

Nem elég, hogy a képzőművészet kiszorult a nagy nyilvánosságért folytatott tülekedésből, események sincsenek, amelyeket zászlajára tűzhetne — hangzik a panasz többfelől. És ez voltaképpen igaz is, amennyiben nincsen esemény a régi értelemben, amikor egy kiállítás így vagy úgy politikai tett is volt, valamilyen módon a rezsim ellenére egzisztált; tényleges szembenállással vagy csak a kínálkozó mozgástér kihasználásával, a kategória szempontjából egyre megy. Mint szembenálló, bomlasztó politikai tényező (remélhetőleg) végérvényesen a múlté, ám vele együtt odaveszett annak a nagy nyilvánosságnak a figyelme is, amely nem sokat törődött avval, hogy folytonos metamorfózisának éppen mely stációjában (mely művészeti ág mezében) jelent meg a hovatartozást újra és újra megerősítő politikai szembenállás.

És nincsen esemény a hőn áhított új értelemben sem, amikor egy képzőművészeti kiállítás önnön súlyánál, rangjánál, fontosságánál fogva válik a nagy nyilvánosság számára eseménnyé. Hát hogy is válhatna, ha hangadó szakmai körök maguk sincsenek meggyőződve a változás áldásos voltáról, s kimondva-kimondatlanul, az elveszett pozíciókat, a képzőművészet visszavonulását siratják; visszavonulását saját berkeibe. Az új rendszer viszont se belátással, se elegendő pénzzel nem rendelkezik ahhoz, hogy látványos, rangos, nagy kiállításokkal hódítsa vissza a megcsalatott, fásult, egzisztenciális gondokkal küzdő nagyközönséget.